

ТМ	Г. XXXII	Бр. 2	Стр. 313 - 327	Ниш	април - јун	2008.
----	----------	-------	----------------	-----	-------------	-------

UDK 316.74:279.13(73)

Оригинални научни рад

Примљено: 21.01.2008.

Малколм Бул
Оксфорд (Лондон) (Велика Британија)

Кит Локар
Лондон (Велика Британија)

ВРАТА КОЈА СЕ ОКРЕЋУ (Студија о адвентистичким обраћеницима и отпадницима)*

Резиме

Постоје три фазе адвентистичког искуства. У првој "аспиранти" теже да остваре црквене идеале; у другој "одржаватељи" покушавају да те идеале задрже; у трећој "преобразитељи" стреме да те идеале преобразе. Прву фазу симболише Вилијам Милер, другу Елен Вајт, а трећу Џон Х. Келог. Јавност уочава само уласке и изласке – прву и трећу фазу. Сакривена од погледа је друга фаза – унутрашњи процес цркве.

Кључне речи: адвентистичко искуство, Адвентистичка црква, обраћеници, америчко друштво, друштвени помак навише

У неке религиозне установе немогуће је ући. Из неких је скоро немогуће изаћи. Већина се налази између крајности ексклузивности и инклузивности. Оне имају границе које се могу прећи у оба смера. То је свакако случај са америчким протестантизмом. Само 60 одсто људи остаје у деноминацији из које потиче.¹ Али, губитак за једну цркву обично је добитак за другу.² Неке деноминације задржавају стабилно укупно чланство, али испод те стабилности крије се велика флукуација. Растућа црква комбинује бројне добитке са малим губицима. У

* Закључно поглавље књиге *Seeking A Sanctuary* (Harper&Row, San Francisco 1989).

¹ Wade Clark Roof и Christopher Kirk Hadaway, "Denominational Switching in the Seventies: Going Beyond Stark and Glock", *Journal for the Scientific Study of Religion* 18 (1979): 367.

² Види: Rodney Stark and Charles Y. Glock, *American Piety: The Nature of Religious Commitment* (Berkeley: University of California Press, 1968), 183-203.

онима које бројчано опадају, однос је обрнут. Деноминацију, дакле, може да карактерише проток људи који улазе и излазе. Њен однос према другим групама може бити појашњен пореклом својих обраћеника и судбином својих отпадника. Чини се да су цркве статична тела која трају кроз време. Али оне са флукутирајућим саставом могу се видети не као изоловани ентитети, већ као проточни канали кроз које стално пролазе појединци. Ова студија проматра адвентизам као један такав проток. Он настоји да пружи извештај о различитости унутар цркве и о позицији адвентизма унутар америчког друштва.

Током отприлике првих седам година свог постојања, адвентизам је био покрет којем је било немогуће приступити. Сматрало се да су врата милости затворена, и тако је улаз у покрет такође био препречен. Адвентисти су били толико отуђени од околне културе да из ње нису чак ни чланове придобијали. Кад је педесетих година XIX века улаз отворен, обраћеници су долазили испрва у танком млазу, а касније у потоку. Ко су били ти људи? И одакле су долазили? Проучавање извештаја "Прегледа и гласника" (*Review and Herald*) из 1869. пружа одговор на та питања. Претплатници, који су могли бити задобијени за покрет само током претходне деценије, били су изузетно хомогени. Седамдесет и осам процената оних у Мичигену били су фармери или радници на фарми, у држави у којој су фармери бројали 38 одсто популације као целине. Само 5 одсто претплатника били су неквалификовани радници, у поређењу са 31 одсто код опште популације. Йуди који су 1860. улазили у адвентизам били су релативно имућни чланови изолованих сеоских заједница.³

Шта се догодило са њима и њиховим потомцима? Тешко је одговорити на то питање непосредно, али анкета извршена у Калифорнији тридесетих година XX века пружа неке индикације. Адвентисти су још били диспропорционално заступљени у пољопривреди, али су такође били презаступљени и у службеничким и техничким занимањима.⁴ Како се промена догодила? Национална анкета из 1950. показује да је број адвентистичких фармера био у просеку, али је пропорција старије генерације сада била скоро двапут бројнија него млађа старосна група. Само 26 одсто деце фармера радило је у пољопривреди, док су преко 55 одсто њих постали технички, службенички и квалификовани радници.⁵ Занимања у којима су адвентисти сада били презаступљени била су по природи професионална/техничка или занатска.

³ Ronald Graybill, "Millenarius and Money: Adventist Wealth and Adventist Belief", *Spectrum* 10:2 (1979): 31-41.

⁴ W. R. Goldschmidt, "Class Denominationalism in Rural California Churches", *American Journal of Sociology* 49 (1944): 348-55.

⁵ "Population Sampling Report of the Seventh-day Adventists in the United States", статистички додатак у: *Seventh-day Adventist Youth at Mid-Century* (Washington D.C.: General Conference of Seventh-day Adventists, 1952), 25-29.

Каква је била судбина следеће генерације? Анкета из 1950. указује на вероватноћу да су се померили ка професионалним занимањима. Значајно, 39 одсто запослене деце оних у чиновничким/трговачким занимањима, 26 одсто деце занатлија и 28 одсто деце менаџера већ се померило у професионално/техничко поље. Међу онима чији су родитељи били професионалци, 47 посто преузело је слично запослење. Године 1950, адвентиста у професионалним/техничким занимањима било је 31 одсто, бројка четири пута већа од националног просека.⁶ Ако се настави упадљива тенденција младих адвентиста да хрле ка професионалним каријерама, може се предвидети да ће тридесет година касније адвентисти бити масовно заступљени у професионалној класи.

Институт за црквену службу (*Institute of Church Ministry*), у сарадњи са Донелејским маркетиншким информативним сервисима (*Donnelley Marketing Information Services*), употребио је 1986. технике маркетиншког испитивања да би профилисао адвентистичко чланство у Сједињеним Америчким Државама. У том пројекту, популација је подељена у 47 група економских и бихејвиоралних карактеристика, спојених у 10 мултифакторних група. Премда су адвентистички чланови потицали из виших статусних група него адвентистички обраћеници, они су били упадљиво мало заступљени у првој групи, групи са највећом пропорцијом професионалаца, а скоро исто тако мало заступљени у прве четири групе.⁷ Стално растуће тело адвентистичких професионалаца на које је указала анкета из 1950. као да је нестало. Средином XX века, адвентисти су већ имали у својим редовима четири пута више професионалаца него просек, и улазили су у професије у великом броју. Само генерацију касније, већина тих људи као да је нестала. Где је отишла? Одсуство података спречава могућност сваког дефинитивног одговора на то питање, али постоји довољно индиција да се дају слабашни закључци. Да би се то учинило неопходно је испитати процес којим обраћеник улази дубље у адвентистичко искуство.

У XIX и раном XX веку, адвентисти су задобијали много обраћеника међу фармерима западних држава. Успешан фармер често је био имућан човек, а адвентисти су ретко били најсиромашнији чланови заједнице. Али живот је био тежак. Фармери и њихове породице стицали су обично само рудиментарно образовање. Били су самодовољни, али њихови манири били су сирови, а друштвена умећа ограничена. Адвентизам је обично ублажавао те недостатке. Обраћеници су подстицани да практикују самоуздржавање у сваком под-

⁶ *Ibidem*, 27.

⁷ Statistics from the North American Division Marketing Program (Institute of Church Ministry, Andrews University, 1986), 142, 144.

ручју живота и развију способност да раде хармонично са колегама верницима. Проповедници су били средство постављено за остварење те трансформације. Од њих се очекивало да побољшају њихове месне цркве, како учењем бонтона, тако и одржавањем религиозне и социјалне дисциплине.⁸

Када је црква почела да нуди образовање деци својих чланова, школа је постала главно средство социјализације. Колика је тачно била важност школовања у интегрисању младих у адвентистичко друштво откривено је у анкети из 1950. "Адвентистичка омладина средином века" (*Seventh-Day Adventist Youth at the Mid-century*). Постојала је, чини се, непосредна корелација између дужине адвентистичког школовања младе особе и вероватноће да постане и остане члан цркве. Већина деце школована изван деноминације, или са само осам разреда адвентистичког школовања, напустила је цркву.

Овде је, дакле, био контраст. За адвентисту прве генерације, обраћеника, примарна тачка контакта са деноминацијом била је локална црква. Радом проповедника, старешина цркве, ђакона и суботњошколских учитеља, обраћеник се доводио до пунијег разумевања начела цркве. За члана друге генерације, те су вредности посредоване од друге установе – школе. Док су њихови родитељи вероватно похађали цркву само један дан у седмици, адвентистичка деца (посебно после почетне фазе деноминацијског школства) вероватно су примила неке форме религиозног подучавања и у пет наредних дана. У школи, понашање компатибилно са адвентистичким вредностима било је подстицано, упоредо са академском изврсношћу.

Међутим, анкета из 1950. указује на појаву да је адвентистичко школовање са једне стране поспешивало децу да задрже религију својих родитеља, а са друге имало тенденцију да их подстакне да следе њихово занимање. Обраћеник, традиционално фармер или квалификовани радник, уопште узев, трагао је за каријером која захтева мало формалног образовања. Успешни завршетак адвентистичког школовања пружао је нове прилике недоступне ранијој генерацији. Школовање које је поспешило продужетак црквености такође је оспособљавало другу генерацију да промени свој социјални и професионални статус. На овој тачки, појављујује се други елеменат адвентистичког искуства – црквено запослење.

Обраћеници, ако нису били млади, вероватно су задржавали економске везе са неадвентистима. Где је занимање неспојиво са светковањем суботе, обраћеници су можда променили послове или постали приватници. Али вероватно нису постали стално запослени

---

⁸ Malchholm Bull, "Eschatology and Manners in Seventh-day Adventism", *Archive de Sciences des Religions* 65:1 (1988): 155-56.

у цркви. Њихова умећа, као фармера или занатлије, нису била у великој потражњи у адвентизму. За другу генерацију, ситуација је била другачија. Једна од улога адвентистичког школовања била је та да обучи раднике за њене потребе. Укупни резултат био је тај да је успешни завршетак адвентистичког школовања на колеџу не само утврђивао студенте у њиховој вери и дистанцирао их од занимања њихових родитеља, него такође и оспособљавао да се са пуним радним временом укључе у посао организације. Завршити адвентистичко школовање значило је бити потпуно оспособљен за потенцијалног црквеног радника.

У анкети из 1950, 11 одсто запослених адвентиста радило је за цркву. Међу таквима, јасна већина и мушкараца и жена била је ангажована у професионалним/техничким занимањима.⁹ Распон занимања који покрива овај опис вероватно је широк. Адвентистичкој цркви су били потребни проповедници и администратори. Она је такође потраживала учитеље за деноминацијске докторе, лекаре и медицинске техничаре за болнице и клинике, плус сво особље да предаје та занимања. За адвентисте друге генерације, или за младог мушког обраћеника, проповедничка служба је често била најприступачнија и најпривлачнија од тих каријера. Оно је спајало веома непосредно циљеве религиозног и образовног побољшања и, обраћенику нудило јединствену прилику преношења свог искуства на друге. За већину адвентиста друге генерације, међутим, друга су се занимања можда чинила привлачнијима. За жене, позиви учитељице или медицинске сестре јављали се су као две главне опције. За оба пола, али више за мушкарце, медицина је била привлачна каријера.

Средином века, запослени у цркви чинили су значајну пропорцију укупног броја адвентистичких професионалаца. Те особе су биле, поуздано се може рећи, обично производи адвентистичког школовања. Поново, вредно је контрастирати њихову позицију са оном из претходне генерације. За зрелог обраћеника, веза са адвентизмом почиње и завршава се са црквеним чланством. За успешног члана друге генерације, Адвентистичка црква такође може да обезбеди школовање и запослење. Веза са црквом била је дакле сложенија ствар, укључујући лојалност према послодавцу и поштовање према вредностима примљеним школовањем, а такође и приврженост посебној месној цркви.

Анкета из 1950. указује да је улога којој је адвентистичка омладина највише инклинирала била деноминацијско професионално запослење. Дакле, питање се поставља: Шта се догодило са децом друге генерације? Анкета је показала да је скоро половина деце оних

---

⁹ "Population Sampling Report", 28.

у професионалним/техничким занимањима добила запослење у истој сфери. Значајна пропорција истих младих људи мора да је била не друга, већ трећа генерација адвентиста, за које деноминацијско школовање и запослење није била новост, већ понављање каријера родитеља. На жалост, анкета из 1950. не прави разлику између различитих врста професионалних каријера. Али импресионистички увид сугерише да су онима чији су родитељи већ били у професионалном/техничком запослењу, најпривлачнија занимања била у здравственим професијама. Медицинска школа цркве, усмерена да обучава особље за деноминацијске болнице у Сједињеним Америчким Државама и иностранству, дуго времена је чинила једини облик препознатог професионалног школовања понуђеног унутар цркве. Као таква, била је најбоље средство за другу, а посебно трећу генерацију адвентиста померања изнад образовног нивоа родитеља остајући унутар адвентистичког система.

Постати доктор, зубар или медицински техничар било је, а до извесне мере и остало, природна кулминација адвентистичког искуства. Лекар је, речима Елен Вајт (*Ellen White*), "Божји племић" ("*God's nobleman*"), чији се рад ставља чак изнад рада рукоположеног проповедника.¹⁰ Статус професије увећавају дуге године школовања неке за квалификацију. У систему где су добри студенти обично и добри адвентисти, каријери отвореној само за најбоље студенте природно се придаје извесно поштовање. У адвентизму, ауторитет доктора ставља се знатно изнад пуне професионалне компетентности, јер то су појединци за које се мисли да су остварили опште амбиције црквене заједнице. Доктори свршавају двадесет година школовања, већину вероватно у деноминацијским школама, и признати су стручњаци за здравље – главно адвентистичко интересовање. Још један чинилац доприноси статусу докторâ: њихову професионалну позицију цене не само адвентисти већ такође и неадвентисти. Упркос томе што су школовани унутар адвентизма, деноминацијски школовани лекари имају квалификације једнако прихватљиве и изван цркве.

То је важно. Адвентистички проповедници или запослени у институцијама, уопште узев, стекли су своје позиције захваљујући привржености цркви. Мало је вероватно да имају квалификације које им обезбеђују компаративно место изван деноминације, а неадвентисти без обзира на њихове квалификације, сматрају се неприкладним заменама. У здравственим професијама, ситуација је већ дуго обрнута. Већина адвентистичких лекара не ради за цркву, а већина доктора и медицинских техничара које запошљава деноминација у Сједињеним Америчким Државама јесу неадвентисти. Адвентистич-

¹⁰ Ellen Gould White, *Testimonies*, 5. том, 439, 578.

ки здравствени професионалци заменљиви су са својим световним парњацима на начин на који друго деноминацијско особље није. Њихова се улога схвата на фундаментално различит начин. Они нису преваходно адвентисти већ чланови посебне професије. Њихова религиозна афилијација заузима споредну важност.¹¹

Здравствене професије имају, дакле, двоструку улогу. Оне су и кулминација и негација адвентистичког искуства. У процесу стицања професионалног статуса, већина значајних дистинкција пада између адвентиста и неадвентиста, црквених школа и јавних школа, светог и профаног. Једном када се професионални статус досегне, те разлике постају небитне. Сматра се да лекари чине Божји посао више због своје професије, него због своје деноминацијске привржености. Подозрење се не придаје адвентистичком лекару у световном окружењу, али професори запослени у неадвентистичким колеџима увек се сумњиче за девијантна мишљења. Доктори и медицински техничари уживају слободу да раде суботом (*Sabbath*). Претпоставља се да је њихов рад, што често и јесте, есенцијалан за спасавање живота. Али адвентисти се не подстичу да се прикључе, а ретко то и чине, и другим једнако есенцијалним професијама којима таква слобода није дата. Само је медицинским професионалцима дозвољено да не поштују праксе које иначе регулишу и дефинишу адвентистички идентитет.

Постоји, дакле, осећај да су лекари трансцендирали адвентистичко искуство. Адвентизам, са својим неповерењем према америчком друштву, традиционално је прибављало обраћенике из тог друштва, подстицао их да шаљу своју децу у адвентистичке школе и пружао прилике да друга генерација ради у цркви. У овом процесу, логичка основа покрета (покрета извлачења из "света" и стављања у адвентистичке школе и запослења) јесте та да је америчко друштво осуђено на пропаст и да веза с њиме може да води ка дељењу његове судбине. Здравствене професије пружају начине за поновни улазак у свет на начин који се сматра незагађујућим. Лекар је у позицији да диктира пре него да му буде диктирано. Он може прећи преко адвентистичке опомене да вежба самоконтролу, јер он може да контролише животе других који не деле његова религиозна мишљења. Запослени у медицинским професијама немају потребу за бегом од америчког друштва, јер они могу да поседују ауторитет у том друштву. Због свог социјалног статуса, лекари могу поново да уђу у друштво без да некомпромитују свој адвентизам.¹²

¹¹ О професионализацији и секуларизацији види: Wilson, "Sect or Denomination: Can Adventism Maintain Its Identity?", *Spectrum* 7:1 (1975): 34-35.

¹² О статусу медицинске професије види: Bryan S. Turner, *The Body and Society* (Oxford: Basil Blackwell, 1985).

Здравствени професионалци су постали, дакле, *terminus ad quem* адвентистичког искуства, последњи степен у продуженом и често вишегенерацијском процесу у којем адвентисти мењају свој однос према другим Американцима. Потенцијални прогонитељи претварају се у пацијенте, као што изоловани фармери постају цењени лекари. Овај процес карактерише брз социоекономски напредак. Унутар адвентизма, помак навише (*upward mobility*) јавља се природно и лако. Самоограничавање и тежак рад јесу религиозне дужности, а образовање се снажно подстиче. Те карактеристике адвентизам дели са многим другим мањинским религиозним групама. Необична способност адвентизма да промовише помак навише потиче од друга два чиниоца. Прво, чини се да су адвентисти као група посебно мобилни, јер они који нису напуштају цркву. Године 1981. анкета Института за црквену службу открила је снажну позитивну корелацију између раста цркве и образовног и економског нивоа месне цркве.¹³ То не изненађује. Да су се модели откривени у анкети с половине века наставили, већина адвентиста чије се школовање завршава са осмим разредом били би осуђени на излазак. То су људи чије ограничено образовање не поспешује помак навише; они су такође особе које одлазе. Међу онима који настављају да се школују, највећу вероватноћу да ће остати у цркви имају они са вишим образовањем.¹⁴ Адвентизам не ствара помак навише аутоматски. Он задржава оне који имају највеће шансе да га постигну. Други чинилац је повезан с овим. Адвентизам не промовише толико помак унутар друштва колико унутар адвентизма: необично велики број свршених средњошколаца и дипломаца са колеџа производ су адвентистичких установа; значајна мањина адвентистичких професионалаца јесу, или барем су били до 1950, запослени у самој цркви. Помак навише лакши је унутар цркве него изван ње. Школовање на адвентистичким колеџима је, уопште узев, високог стандарда у поређењу са ниским уписним захтевима. Велика црквена професионализација ствара далеко више професионалних служби него што би нормално било доступно сличном броју потенцијалних намештеника. У адвентистичком алтернативном друштву друштвени помак навише постиже се сигурније него изван њега. Чини се да су они који излазе из адвентистичког система људи који или не успевају да напредују унутар њега или који не могу даље да напредују.

Овај закључак сугерише два објашњења за одсуство адвентистичких професионалаца на које указује студија Института за црквену службу 1986. Прво, студија је можда лако потценила број адвентис-

¹³ "A Study of Factors Relating to Church Growth in the North American Division of Seventh-day Adventists" (Institute of Church Ministry, Andrews University, 1981), 127, 128.

¹⁴ Види: *Seventh-day Adventist Youth at Mid-Century*.

тичких професионалаца због њихове географске концентрације. Велики број живи у непосредној близини адвентистичких установа. Та тзв. гета често су смештена на подручјима која иначе не карактерише висок социоекономски статус становника. Адвентистички колеџи су често у сеоским локацијама, болнице често у урбаним подручјима нижих класа, не у предграђима где станује професионална класа. Према томе, адвентистички професионалци су можда били невидљиви у студији у којој основна јединица мерења није била индивидуално домаћинство већ локално суседство.

Друго објашњење – које је више комплементарно него алтернативно са пређашњим – јесте једноставније. Укупан број адвентистичких професионалаца мањи је него што би се могло предвидети на основу упадљиве социјалне покретљивости навише чланова цркве, захваљујући чињеници да су неки професионалци и много њихове деце напустили цркву. Премда се сада диплома из архитектуре и економије нуди на Ендрус универзитету (*Andrews University*), а чланство цркве такође укључује све већи број правника, током највећег дела века, здравствене професије су биле једине опције унутар адвентистичког система. Они који су желели да следе друге професионалне каријере морали су да искораче изван да би пронашли образовање и запослење, а тиме су многи постали одвојени од цркве. Чак и неки који можда раде за деноминацију постали су отуђени. Када се њихов статус повећа, напуштају своје религиозно наслеђе. Као што је један коментатор приметио, шездесетих година, "многи из друге, треће и четврте генерације адвентиста почели су да напуштају цркву, јер се на њихова питања и потребе није одговарало".¹⁵ Адвентизам се могао чинити, а често је и био, небитан онима чије је друштвено и интелектуално искуство било радикално различито од искуства њихових предака.

Састав Адвентистичке цркве, дакле, дефинишу три чиниоца: природа регрутâ, процес у којем улазе дубље у живот цркве и идентитет оних који га напуштају. Спајањем та три елемента, могуће је добити скицу пробног модела адвентистичког искуства који узима у обзир и одвајање адвентистâ од америчког друштва и разноликости које постоје унутар покрета. Модел такође пружа оквир помоћу којег је могуће разумети и просудити природу промена које се догађају унутар цркве.

Адвентизам је процес који извлачи људе из америчког друштва и смешта их у суптилно различиту супкултуру. То је такође процес који враћа људе назад у спољашњи свет. И улаз и излаз су могу-

---

¹⁵ Richard C. Osborn, "The Establishment of the Adventist Forum", *Spectrum* 10:4 (1980): 43.

ћи. Најбоље поређење овог процеса представља врата која се okreћу (*the revolving door*), са сталним протоком оних који и улазе и излазе. Процес се може поделити у три дистинктивне фазе које можда одговарају појединачним сегментима врата која се okreћу. У улазном сегменту, обраћеници прихватају адвентистичку поруку и теже да оставе свет иза себе. У другом сегменту, верници су већ етаблирани унутар цркве и стреме да напредују унутар њега. У трећем сегменту, сегменту изласка, адвентисти се запућују да поново истраже свет. У првој фази, адвентисти теже да остваре црквене идеале (*aspirers*); у другој, покушавају да задрже те идеале (*sustainers*); у трећој, стреме да преобразе те идеале (*transformers*).

Пролазећи тај процес, адвентисти се прво брзо одвлаче од друштвених норми у девијантну социјалну и религиозну позицију; затим задржавају константан ниво девијације доживљавајући убрзани помак навише. Постоји обрнути однос између девијантности и социоекономског статуса: стопа нивоа девијантности обрнуто је сразмерна брзини промене социоекономског статуса. Однос се може посматрати и као замена. Улазећи у адвентизам, социоекономска маргиналност се замењује за религиозну маргиналност. Излазећи из адвентизма, религиозна маргиналност се замењује за социоекономску средшњост.

Овај модел, мора се нагласити, уприличен је да би протумачио велику разноликост индикација о тома ко су адвентисти и шта они верују и чине. Као такав, он не претендује на прескриптивну тачност. Он је такође непримењив за многе људе који су адвентисти само кратак период времена. Бројни обраћеници и њихова деца напуштају цркву док су још увек у првом сегменту врата која се okreћу. Они силазе са пута на који су се запутили, не прошавши читав опсег адвентистичког искуства. Ти људи не уживају друштвени помак навише нити потпуно учествују, нити чезну за животом у цркви. Али онима који остају, адвентизам пружа дугу и разнолику религиозну каријеру, у којој свака фаза има свој властити дистинктивни карактер.

Аспиранти (Aspirers). На самом улазу, обраћеници, обично о собе ограниченог образовања и ниског статуса, надахнути су апокалиптичком визијом света. Жељни су да се одвоје од друштва осуђеног на пропаст и да се вежу за групу верника чија је судбина небо. Они су, међутим, још укључени унутар америчког друштва. Њихови пријатељи, суседи, и колеге на послу вероватно не деле њихова убеђења. Њихов је контакт са адвентизмом углавном религиозне природе, јер они немају адвентистичко образовање, имају ограничене друштвене везе и верованто нису запослени у цркви. Одушевљени су својом новом вером и жељни да обраћају друге. Али они могу да наиђу и на проблеме. Управо их дословно схватање вере може водити у неке неортодоксности по питањима есхатологије или природе Бо-

жанства. Премда жељни да усвоје адвентистички животни стил, они могу имати проблема да савладају успостављане навике и дословно следе адвентистичке здравствене принципе.

Одржаватељи (Sustainers). За следећу генерацију, или за обраћенике довољно младе да могу фундаментално променити смер живота, ситуација је различита. Они вероватно имају барем неко адвентистичко образовање и вероватно им је привлачна идеја рада за цркву. Проповеднички позив се може чинити посебно привлачном опцијом. Неуспевајући то, одржаватељи се могу окренути другом деноминацијском запослењу. Чак и ако су њихови послови световни, они су вероватно водеће особе у локалној конгрегацији, можда црквене старешине или учитељи суботње школе. За људе у овој фази адвентистичког искуства, постоји мало потребе за избегавањем света, јер су његова искушења далека. Они су потпуно социјализовани у адвентистички миље који их везује за цркву економским, образовним и друштвеним везама. Циљеви оних у овом сегменту јесу одржавање адвентистичког система и напредак унутар њега. Они обично прихватају адвентистичка веровања и животни стил без питања и способни су да нађу нова оправдања за сваку нову доктрину која се чини непривлачна.

Преобразитељи (Transformers). У завршној фази адвентистичког искуства, "преобразитељи" имају дугу личну и породичну историју повезаности са црквом. Адвентистичке вредности не морају се одржавати, још мање ка њима тежити, јер се оне узимају као подраумевајуће. Социјализација у адвентизам је тако потпуна да на почетку треће фазе, постоји велика вероватноћа да адвентисти интимно не знају никога ко није адвентиста. Њихови родитељи, рођаци, пријатељи, школски другови сви су вероватно чланови цркве. Они ће школовање вероватно стећи у деноминацијској школи или колеџу, али они такође могу да имају извесне квалификације које им прибављају професионални статус изван адвентизма. То им обезбеђује средства посезања према свету ка којем преобразитељи разумљиво гаје знатижељу. Они ће имати професионални контакт са неадвентистима, можда прихватити неке елементе неадвентистичког животног стила и тежити да помире адвентистичка веровања са филозофским претпоставкама својих професија. Како су многи адвентистички професионалци медицински оријентисани, ова је синтеза обично изражена у холизму (*holism*) који схвата адвентизам као пакет супериорнијег животног стила који повећава физичко и психичко здравље. Прекупације преобразитеља преваходно су индивидуалне. За њих, адвентизам је растегљив и чека да буде обликован према њиховим личним захтевима. Они имају мало сусрета са или симпатије за дословно схватање вере аспиранта и доживљавају активности одржаватеља као непријатељске свом самоиспуњењу. Ова потрага за са-

моостварањем може водити преобразитеље изван цркве као религиозне организације, премда они могу да задрже социјалне контакте са њеним члановима. Свакако да то обезбеђује слаб оквир унутар ког се следећа генерација адвентиста успешно може подизати. Разлике између сваке фазе адвентистичког искуства сумирано приказује наредна табела.

Различите фазе адвентистичког искуства			
	Прва фаза: Улаз	Друга фаза: Транзиција	Трећа фаза: Израз
	Аспиранти	Одржаватељи	Преобразитељи
Генерација	Прва	Друга	Трећа
Историјски тип	Фармер	Проповедник	Лекар
Занимања	Квалификовани радник	Чинovníк/службеник	Професионалац
Примарни модели црквене афилијације	Религиозни, постаје социјални	Религиозни, социјални, образовни, економски	Економски, социјални
Контакт са "светом"	Неизбежан, непожељан	Могуће га је избећи, непожељан	Могуће га је избећи, пожељан
Девиијантност	Повећавајућа	Статична	Смањујућа
Укљученост у цркву	Постаје активан	Активан	Постаје пасиван
Религиозна оријентација	Апокалиптичка	Пасторална	Холистичка
Веровања	Дословна, помало неортодоксна	Духовна, ортодоксна	Духовна, неортодоксна
Религиозни тип	Секташки	Деноминацијски	Мистички

Разлике између различитих фаза адвентистичког искуства очите су већ извесно време. Године 1950. амерички социолог Џејмс Т. Борхек (*James T. Borhek*) проучавао је адвентистичку месну заједницу у Калифорнији и идентификовао три групе – доктринарно оријентисане, групно оријентисане и оријентисане према заједници – које грубо одговарају трима фазама горњег модела. Борхек је истражио једну месну заједницу у ограниченом временском периоду па је, дакле, пропустио да нагласи трансформациону моћ адвентистичког искуства и потенцијал отпадничтва код групе оријентисане ка заједници.¹⁶ Социјални антрополог, Гери Шварц (*Gary Schwartz*), проучавао

¹⁶ James T. Borhek, "Social Bases of Participation in the Seventh-day Adventist Church" (neobjavljena M.A. teza, University of California, Berkeley, 1960). Види та-

је другу адвентистичку месну заједницу деценију раније. Он је запазио јаку тежњу ка помаку навише у адвентизму али, можда јер је његов узорак био ограничен на једну урбану, етничку месну заједницу, није приметио разноликост која је већ постојала у цркви.¹⁷

Модел врата која се окрећу начињен је не само да опише разноликост адвентизма, већ такође и да нагласи однос између континуитета и промене. Како се врата све више окрећу, они у излазном сегменту излазе; одржаватељи постају преобразитељи, обраћеници постају одржаватељи, а нова генерација обраћеника улази у процес. Док се врата и даље отварају, а крајњи продукти процеса излазе, не постоји разлог зашто се унутрашња композиција адвентизма не би могла променити. Сваки степен у процесу је једнако значајан. Ако постоји релативно константан ток и улазака и излазака, врата настављају да се окрећу. Не постоји, дакле, разлог за веровање да је адвентизам секта на путу претварања у деноминацију. Само су у првој фази адвентисти секташи; оријентација одржаватеља је деноминацијска, а она код преобразитеља готово мистичка.¹⁸

Одржавање овог процеса зависи од три чиниоца. Први подразумева одржавање идеолошке разлике која озакоњује одвајање адвентизма од главног тока друштва (*the mainstream society*). Други јесте стварање стратегија и институција које дозвољавају цркви да ради унутар, али остајући изван, америчке државе. Трећи, поменут раније, јесте обезбеђивање различитих улога које дозвољавају адвентистичким обраћеницима и њиховим потомцима да поново уђу у америчко друштво на вишем нивоу него на коме су били када су улазили. Постоји уска повезаност између одржавања девијантности, отпора инкорпорацији, обезбеђивања интерних социјалних могућности и протока људи кроз адвентистички систем. Умањење адвентистичке дистинкције делегитимише црквене институције. Ако се обраћеници не могу убедити да уђу у те институције, они имају мање шанси да искусе помак навише. Ако обраћеници не искусе помак, склонији су да напусте цркву после релативно кратке укључености. Равнотежа адвентистичког система је, дакле, деликатно избалансирана. Она може бити поремећена било којом променом у брзини социјалне и религи-

---

кође: "Role Orientations and Organizational Stability", *Human Organization* 24 (1965): 332-38.

¹⁷ Види: Gary Schwartz, *Sect Ideologies and Social Status* (Chicago: University of Chicago Press, 1970).

¹⁸ Терминологија преузета, поприлично слободно, из: Ernst Troeltsch, *The Social Teachings of the Christian Churches*, превео О. Wyon (London: Allen & Unwin, 1931), а можда је такође приближна типологија "world-rejecting", "world accommodating", и "world affirming" Поја Волиса (*Roy Wallis*) у: *The Elementary Forms of the New Religious Life* (London: Routledge & Kegan Paul, 1984), 35, 36.

озне трансформације унутар цркве. Позиција адвентизма у друштву зависи од одржавања њених интерних процеса. Брзина са којом се окретајућа врата окрећу може бити или успорен или убрзан. У оба случаја карактер адвентистичког искуства може бити преиначен.

Адвентизам је покрет у нескладу са главним током америчког друштва. Његово чланство потиче од главног тока протестантских деноминација. Адвентисти који излазе из треће фазе склони су да постану нецрквени или да се поново прикључе главном току. Између улаза и излаза, адвентисти пролазе кроз низ искустава сличних у структури са онима код било које друге групе која је подвргнута бржем друштвеном помаку навише. Они напредују у школовању и стижу квалификације и професионално запослење. У току овог раста, њихова је оријентација компатибилна са оном код њихових световних парњака. Прво теже ка ономе што немају, затим покушавају да одрже оно што су постигли и на крају одбацују сећања на свој сопствени раст. Оно што је неуобичајено за адвентизам није сâм процес, већ чињеница да се догађа скоро потпуно унутар алтернативног друштва које је у нескладу са америчком културом.

Будући да се ова трансформација јавља углавном унутар адвентистичког система, она је изван погледа америчког посматрача. Ова чињеница објашњава посебно неуравнотежене перцепције адвентизма. Адвентисти се опажају или као апокалиптички фанатици или филантропски лекари. Те перцепције, сада постаје јасно, одговарају првој и трећој фази адвентистичког искуства. Адвентисти упадају у очи јавности када напуштају америчко друштво да би ушли у цркву, инспирисани визијама надлазеће катастрофе. Поново се јављају као професионалци заинтересовани за јавно добро, спремни да воде нацију ка бољем здрављу. Јавност опажа само уласке и изласке. Она види Вилијама Милера (*William Miller*) који улази и Џона Харвија Келога (*John Harvey Kellog*) који излази. Скривен од погледа је унутрашњи процес – друга фаза адвентизма коју карактерише Елен Вајт. То је управо процес који вади мушкарце и жене из америчког времена, поставља унутар небеског времена и убрзава њихов напредак у људском друштву. За оне који се подвргну овом искуству, адвентизам је место где се један социјални идентитет замењује неким другим. Током те измене, адвентисти имају религиозни идентитет, али мало социјалног идентитета, јер су изашли изван америчког друштва.

Адвентизам дефинише себе као негацију америчког сна неограниченог материјалног и духовног напретка. Миленијум се неће догодити на америчком тлу, јер је нација у савезу са ђаволом, и њена су постигнућа осуђена на пропаст. Пут ка спасењу и доживљају небеског миленијума био је потрага за светињом међу шачицом светковатеља суботе који су се кретали ка савршенству. Од почетка, ад-

вентизам представља себе као делотворније средство за остваривање духовних циљева ка којима остатак друштва стреми. Интересантно, адвентизам се потврдио као ефикасно средство за стицање материјалних и друштвених користи ка којима већина Американаца жуди. Али убрзан помак навише који адвентизам постиже зависи од њихове девијације од главног тока. То је управо стога што је адвентизам развио алтернативну мрежу школа и институција које омогућавају тако брз раст унутар њих. Адвентистичка девијантна идеологија обезбедила је оправдање за удвостручавање државних институција. То је, заузврат, обезбедило пут бржем остварењу циља материјалног просперитета. Негирајући амерички сан, адвентизам га је претворио у стварност.

Malcolm Bull, Keith Lockhart, London (Great Britain)

THE REVOLVING DOOR: A STUDY OF ADVENTIST CONVERTS AND APOSTATES

Summary

There are three phases of Adventist experience. In the first phase, "aspirers" aspire to realize the church's ideals; in the second "sustainers" attempt to sustain those ideals; and in the third "transformers" seek to transform the ideals. The first phase is embodied by William Miller, the second, by Ellen White, and the third, by John H. Kellogg. The public perceives only entrances and exits – the first and the third phase. Hidden from view is the second phase – the internal process of the church.

Key Words: Adventist Experience, Adventist Church, Converts, American Society, Social Upward Mobility